

Л. Г. БУДАНОВА

**МОНІТОРИНГ ЯКОСТІ КЛЮЧОВИХ КОМПЕТЕНЦІЙ
МАЙБУТНІХ ФАРМАЦЕВТІВ**

У статті розглянуто компетентнісний підхід у вищій фармацевтичній освіті, що направлений на формування ключових (базових, універсальних) та професійних компетенцій майбутніх провізорів.

Ключові слова: компетентнісний підхід, професійна компетентність, фармацевтична освіта.

На сучасному етапі Україна постає перед необхідністю вирішення багатьох завдань у галузі освіти: зміна структури системи освіти, змісту, форм і методів навчання тощо. Розвиток освіти перетворився на “соціальне замовлення часу”, пріоритетний напрям державної політики України. Успішне здійснення економічних, політичних і соціальних перетворень у суспільстві неможливе без удосконалення системи освіти [3].

Здоров’я української нації є запорукою добробуту та процвітання держави й людства. Наявність міцного здоров’я є необхідною умовою продовження роду, вирішення демографічних проблем держави, розвитку духовних і фізичних сил, високої працездатності та активного життя членів суспільства. Проблеми здоров’я завжди посідали значне місце в суспільно-економічному й культурному житті. У зв’язку із цим про стан здоров’я піклується як сама людина, так і органи системи охорони здоров’я, медичні та фармацевтичні працівники [5]. Фармація завжди мала особливе соціальне значення у виробничій діяльності людства, розглядалася як комплекс наук, насамперед, хімічного й медико-біологічного напрямів, адже розвивалася разом із ними, використовуючи їх надбання. Вона завжди була чутливою до нових соціальних сплесків, що спостерігалися при започаткуванні нових наукових напрямів і дали змогу краще зрозуміти питання, пов’язані з виробництвом і підвищенням ефективності фармакотерапії. Упродовж століть фармація і медицина формувалися як взаємозалежні складові охорони здоров’я [5].

Проблема моніторингу якості ключових компетенцій майбутніх фахівців зумовлена потребами практики, насамперед, потребами посилення загальноосвітньої та професійної підготовки особистості сучасного типу – конкурентоспроможної та затребуваної в різних соціальних системах. Проблема компетентнісного підходу й формування професійних компетенцій поступово встановлюється як один із головних критеріїв порівняння ефективності, ширше – життєздатності не тільки освітніх, а й соціальних систем.

Перехід від індустріального до інформаційного суспільства зумовлює зростання пов’язаної із цим геополітичної конкуренції країн світу, яка передбачає інтенсивний розвиток усіх сфер суспільного життя. У зв’язку з цим рівень інтелектуального потенціалу будь-якої держави, який визнача-

ється, насамперед, якістю освіти, професійною підготовкою, формуванням професійних компетенцій, стає однією з найважливіших передумов економічної та політичної самостійності держави, запорукою її конкурентоспроможності, рейтингу на світовій арені [4]. На сьогодні країни повною мірою усвідомлюють усю важливість володіння якісною освітою. Україна, ґрунтуючись на загальноєвропейських і світових підходах до розбудови освітнього сектора, надає важливого значення проблемі формування ключових компетенцій для майбутніх фахівців.

Сьогодні, в умовах активного реформування освіти в Україні з метою її подальшого наближення до європейських стандартів, ще більш актуальною стає проблема вдосконалення змісту підготовки фахівців у системі вищої професійної освіти. Не є винятком і фармацевтична освіта, яка за своїм призначенням покликана здійснювати підготовку сучасного, висококваліфікованого, ринково-зорієнтованого працівника фармацевтичної галузі, спроможного забезпечувати надання належних фармацевтичних послуг та загалом підвищувати якість охорони здоров'я. Підвищення вимог до якості підготовки випускників фармацевтичних вищих навчальних закладів і зумовлює необхідність подальшого вдосконалення освітнього процесу у вищій фармацевтичній школі [8].

Проблема компетентнісного підходу знайшла відображення у наукових публікаціях українських учених: В. Андрущенко, А. Алексюка, І. Бега, С. Гончаренка, Л. Горбунової, І. Зимньої, І. Зязюна, Н. Кузьміної, В. Лугового, Н. Ничкало, О. Овчарук, О. Пометун, А. Хуторського та ін. У зарубіжних країнах ця проблема висвітлена в працях таких авторів, як Б. Андерсон, А. Сегерватес та ін.

Мета статті – визначити ключові (базові, універсальні) та професійні компетенції майбутніх провізорів, що забезпечують реалізацію компетентнісного підходу у вищій фармацевтичній освіті.

Завдання – здійснити аналіз моніторингу якості ключових компетенцій майбутніх фармацевтів, що сприяють підвищенню ефективності вищої фармацевтичної освіти

Досягнення вищої якості навчання можливе сьогодні лише за рахунок інтеграції освіти, науки та інноваційної діяльності, а також зміни освітньої моделі підготовки майбутнього фахівця фармацевтичної галузі від кваліфікаційної (знання, вміння, навички) до компетентнісної (компетенції – єдність знань, умінь, особистісних якостей, практичного досвіду, які визначають готовність особистості до успішної професійної діяльності).

У Національному освітньому глосарії компетентнісним названо підхід до визначення результатів навчання, що базується на їх описі в термінах компетентностей. Компетентнісний підхід є ключовим методологічним інструментом реалізації цілей Болонського процесу та за своєю сутністю є студентоцентрованим [8].

Професія провізора серед типології професій, запропонованих Є. Климовим, належить до професій типу “людина-людина”. Для професій цього типу Л. Шеховцоваю виділені такі професійно важливі якості: добро-

зичливість, тактовність, комунікабельність, самоволодіння, витримка, чуйність, емпатія, самостійність, домінантність, соціальний інтелект, організаційні здібності, чистота й виразність мовлення, експресія обличчя та поведінки, наполегливість [1]. Провізори й фармацевти, що здійснюють продаж товарів аптечного асортименту населенню, безпосередньо взаємодіють з відвідувачами аптек, тому їм потрібно мати не лише відмінні професійні знання та високий рівень компетентності, а й володіти мистецтвом спілкування, тобто вмінти спостерігати, ставити цілеспрямовані запитання й миттєво фіксувати необхідні дані, найповніше відповідати на питання покупців і задовольняти їх потреби. Для встановлення емоційного зв'язку з покупцем необхідно мати позитивне ставлення до людей [7].

Таким чином, формування професійних компетенцій робить необхідним використання в освітньому процесі, зокрема при підготовці майбутніх провізорів, саме компетентнісного підходу, який у вищій освіті направлений на формування ключових (базових, універсальних) та професійних компетенцій, тобто готовності студентів використовувати засвоєні фундаментальні знання, уміння та навички, а також засоби діяльності для вирішення практичних і теоретичних завдань, що постають у результаті їх професійної діяльності. Також компетентнісний підхід визначає міждисциплінарну модель навчання, передбачає використання інноваційних технологій навчання (модульне, інтерактивне, в контексті професійної діяльності, міжпредметна інтеграція тощо) і висуває вимоги до результатів освіти, що приводить до системних змін освітньої програми та її навчально-методичного забезпечення [9].

Вчені Ю. Фролов і Д. Матохін у своїх дослідженнях компетенцію визначають як “предметна галузь, в якій індивід добре обізнаний і в якій він виявляє готовність до виконання діяльності”, а компетентність розглядають як “інтегровану характеристику якостей особистості, результат підготовки випускника навчального закладу для виконання діяльності в певних галузях (компетенціях)” [4].

Якщо розглядати компетентність у професійній підготовці провізора, то вона є інтегрованою характеристикою особистості фахівця, що включає компетенції та здатність виконувати певні виробничі функції щодо кваліфікованого забезпечення населення лікарськими засобами з використанням знань, професійного й життєвого досвіду.

Спираючись на аналіз наукових досліджень щодо структури професійної компетентності, нами визначено такі компоненти професійної компетентності провізора: особистісний, когнітивний, практичний, оцінно-рефлексивний.

Особистісний компонент має такі складові: мотиви, потреби, цілі, наявність інтересу до поглибленого вивчення фахових дисциплін; прагнення до творчості в професійній діяльності, об'єктивність і самокритичність в оцінюванні досягнутого рівня розвитку власної професійної компетентності [6].

Когнітивний компонент є системою набутих теоретико-методологічних знань з гуманітарних і соціально-економічних, природничо-наукових

(фундаментальних) і професійних (фармацевтичних) дисциплін, необхідних для забезпечення професійної діяльності та спілкування.

Практичний компонент включає набуття професійних умінь, необхідних і достатніх для успішного здійснення професійної діяльності, визначених у галузевому стандарті підготовки провізора, принципів використання їх у фаховій діяльності [4].

Оцінно-рефлексивний компонент включає: здатність застосовувати знання та вміння для здійснення професійної фармацевтичної діяльності, творчий підхід у вирішенні конкретних завдань медико-біологічного, хімічного, технологічного, організаційного, пошукового, аналітичного, комунікативного характеру; здатність до самоосвіти й самовдосконалення; сформованість таких якостей, як креативність, ініціативність, налаштованість на співробітництво, здатність до передбачення, критичного прогнозування результатів діяльності й відносин, що відображається у володінні прийомами фармацевтичної опіки. Оцінно-рефлексивний компонент є регулятором особистісних досягнень, самоврядування, поштовхом до самопізнання, професійного зростання, розвитку рефлексивних здібностей і формуванню індивідуального стилю роботи. Цей компонент визначає рівень розвитку самооцінки, розуміння власної значущості для інших людей, відповідальності за результати своєї діяльності, пізнання себе й реалізацію в процесі професійної діяльності [5].

Компетентність у професійній підготовці провізора може бути реалізована за наявності особистих компетенцій майбутнього фахівця, від чого буде залежати його здатність виконувати певні професійні функції щодо кваліфікованого забезпечення населення лікарськими засобами. Не менш важливу роль у професійній підготовці відіграє особистісний компонент, який формується на основі наявності в майбутнього провізора мотивів і потреби працювати, особистих прагнень та завдань, зацікавленості поглибленим вивченням фахових дисциплін; прагнення до творчості в професійній діяльності, об'єктивності, самокритичності в оцінюванні досягнутого рівня розвитку власної професійної компетентності. При цьому система набутих теоретико-методологічних знань з гуманітарних і соціально-економічних, фундаментальних і фармацевтичних дисциплін украй необхідна для забезпечення професійної діяльності та спілкування. Крім того, для успішної професійної діяльності обов'язковим є набуття професійних умінь, визначених у галузевому стандарті підготовки провізора.

На нашу думку, для формування компетенцій студентів фармацевтичних ВНЗ необхідною є зміна існуючих підходів до навчання й оцінювання. Майбутньому фахівцю необхідно вміти здійснювати пошук і переробку інформації, вміти її застосовувати на практиці, бути спрямованим на самовдосконалення, самоосвіту, самовиховання. На цьому шляху пріоритетними є готовність студента до самоосвітньої діяльності, наявність умінь учитися, внутрішня мотивація до навчання. Таким чином, орієнтація на підвищення конкурентоспроможності випускників надасть можливість підго-

товки студентів до ефективного здійснення ними самоосвіти. У зв'язку з цим постає питання вирішення проблеми розвитку професійної компетентності та професійно значущих якостей особистості у майбутніх фахівців у процесі формування готовності до самоосвітньої діяльності студентів [9].

Компетенція майбутнього фахівця фармації, що стосується його діяльності, спирається на особисті якості, такі як уважність, ретельність, ініціативність, здатність витримувати психологічне навантаження, винахідливість, послідовність, уміння доводити справу до кінця. Професійна компетенція ґрунтується на професійних знаннях фахівця, на його аналітичних здібностях, на вмінні розробляти концепції і планувати свою діяльність, на усвідомленні наслідків своєї діяльності [7].

Сьогодні реалізується системний підхід у формуванні й розвитку компетенцій у майбутніх фахівців галузі фармації. Провізор – це фахівець і в науково-практичній галузі, який опікується питаннями розробки, дослідження, зберігання, виготовлення та відпуску лікарських засобів. Суспільству потрібен фахівець, який добре орієнтується в усіх питаннях фармації, але особливо в практичних питаннях щодо виготовлення, зберігання та відпуску лікарських засобів. Формування цих навичок неможливо без відповідної грамотності фахівця в галузі спеціальних дисциплін.

Результатом навчальної діяльності має бути розвиток студента. Методична модель організації та реалізації навчального процесу передбачає певну діяльність викладача й студента в межах суб'єкт-суб'єктних відносин і включає три основні етапи: діяльнісно-теоретичний, діяльнісно-практичний і результативний. Таким чином, практична спрямованість освіти є основою формування професійних умінь і навичок майбутнього провізора.

Висновки. Реалізація компетентнісного підходу сприяє підвищенню ефективності вищої фармацевтичної освіти та полягає в формуванні у студентів набору компетенцій, які на високому рівні забезпечують володіння технологією професійної діяльності та відмінне виконання професійних обов'язків. Реалізація компетентнісного підходу спрямована на комплексне засвоєння знань, умінь і навичок для практичної діяльності в галузі фармації. Майбутній провізор набуває здатності успішної власної реалізації в професійній діяльності, соціальної самостійності, мобільності, вільного орієнтування у професійній сфері та вирішення складних завдань.

Здійснений аналіз не вичерпує всіх аспектів проблем щодо реалізації компетентнісного підходу в системі фармацевтичної освіти, однак визначення професійних компетенцій сприятиме позитивним змінам у становленні професійної майстерності сучасного провізора.

Список використаної літератури

1. Зубрицька М. Україна і Росія – два погляди на освітню політику. Стратегія і основні напрями розвитку освіти в XXI ст. / М. Зубрицька // Управління освітою. – 2008. – № 8 (176). – С. 7–9; 2–5.
2. Краснобокий Ю. М. Словник-довідник термінів з інноваційних технологій навчання / Ю. М. Краснобокий, В. Ф. Мішкурова, М. І. Пашенко. – Київ : Науковий світ, 2003. – 75 с.

3. Національний освітній глосарій: вища освіта / авт.-укл.: І. І. Бабин, Я. Я. Болюбаш, А. А. Гармаш та ін.; за ред. Д. В. Табачника і В. Г. Кременя. – Київ : Плеяди, 2011. – 100 с.

4. Фролов Ю. В. Компетентностная модель как основа оценки качества подготовки специалистов / Ю. В. Фролов, Д. А. Махонин // Высшее образование сегодня. – 2004. – № 8. – С. 38–39.

5. Черних В. П. Компетентнісний підхід у розробці стандартів вищої фармацевтичної освіти / В. П. Черних, І. С. Гриценко, С. В. Огарь, Л. М. Віннік // Медична освіта – 2014. – № 2. – С. 44–45.

6. Черних В. П. Концептуальні аспекти реформування фармацевтичної галузі / В. П. Черних // Вісник фармації. – 2001. – № 1. – С. 35–42.

7. Anderson C. FIP roundtable consultation on pharmacy education: developing a global vision and action plan / C. Anderson, I. Bates, D. Beck. – *Intl Pharm J.*, 2006; 20:12–13.

8. Currie BL, Sagraves R, Dean JO. International Pharmacy Educational and Research Relationships: Past and Future for AACP Members [Electronic resource]. – Mode of access: http://www.allacademic.com/meta/p196180_index.html. Accessed May 29, 2012.

9. UK Bologna Seminar: Using Learning Outcomes [Electronic resource]. Ediburg, 1–2 July 2004. – Mode of access: www.bologna-bergen2005.no; Tuning Education Structures in Europe // tuning.unideusto.org/tuningeu.

Стаття надійшла до редакції 10.02.2015.

Буданова Л. Г. Мониторинг качества ключевых компетенций у будущих фармацевтов

В статье рассматривается компетентностный подход в высшем фармацевтическом образовании, который направлен на формирование ключевых (базовых, универсальных) и профессиональных компетенций будущих провизоров.

Ключевые слова: компетентностный подход, профессиональная компетентность, фармацевтическое образование.

Budanova L. Monitoring of Core Competencies Quality for Future Pharmacists

At the present stage Ukraine nation has to solve many problems in education: changing the structure of education content, methods of teaching and etc. The development of education has become a “social order of time” priority of public policy in Ukraine. The successful implementation of economic, political and social change in society is impossible without improving the education system.

The article deals with the competence approach in higher pharmaceutical education, which aims at providing a key (basic, universal) and professional competence for future pharmacists.

We have underlined that the implementation of competence approach enhances the effectiveness of higher pharmaceutical education and it forms in students a set of competencies that a high-level ensure ownership technology professional activity other than to carry out as well. The implementation of competence approach aimed at a comprehensive learning and skills to practice in the field of pharmacy. Future pharmacist acquires the ability to own a successful implementation in the profession, social independence, mobility, free orientation in the profession and solving complex problems.

Key words: competence approach, professional competence, pharmaceutical education.